

Warszawa, 26 września 2019

Dr hab. Agnieszka Karpowicz, prof. UW
Instytut Kultury Polskiej
Wydział Polonistyki
Uniwersytet Warszawski

**Opinia o rozprawie doktorskiej
mgr Clary Zgoła
„Les identités urbaines des romanciers parisiens de l'après-guerre jusqu'à l'extrême
contemporain”**

Praca mgr Clary Zgoła, „Les identités urbaines des romanciers parisiens de l'après-guerre jusqu'à l'extrême contemporain”, doskonale wpisuje się w obserwowany od jakiegoś czasu w humanistyce „zwrot przestrzenny”, którego główne kierunki rozwoju określa w polskim literaturoznawstwie geopoetyka. W rozprawie zaproponowano podejście interdyscyplinarne, dzięki któremu przekracza ona zastane ujęcia relacji między przestrzenią miejską a literaturą.

Praca usytuowana jest w nurcie humanistycznych badań miejskich, prowadzonych w perspektywie historii kultury XX-XXI wieku i perspektywie antropologicznej (antropologia codzienności, antropologia kultury miejskiej), a jej oryginalność wynika z zastosowania metody łączącej je z badaniami literackimi i autobiograficznymi, również – co wzmacnia oryginalność zaproponowanego ujęcia – z uwzględnieniem koncepcji antropologii pisma czy etnografii piśmienności. Na uwagę zwraca sprawne poruszanie się Autorki we wszystkich tych obszarach metodologicznych i teoretycznych, zaświadczone o niezwyklej samodzielności badawczej. Mgr Zgoła w sposób dojrzały i kompetentny posługuje się kategoriami i pojęciami związanymi z tymi obszarami, uruchamiając również inne, jak np. geografia humanistyczna, aby ostatecznie zbudować własny, oryginalny zasób narzędzi analitycznych i zaproponować innowacje metodologiczne.

Za najważniejszy efekt przeprowadzonych badań uważam wskazanie na literackie praktyki piśmienne jako praktyki miejskie, a także na tworzenie literatury jako miejską praktykę przestrzenną. W ten sposób, głównie dzięki kategorii praktyk, sprawnie łączy się tu ujęcia nauk społecznych i humanistycznych, a dodatkowo dokonuje przemodelowania wielu zastanych pojęć i kategorii. Okazało się to możliwe m. in. dzięki: 1. posłużeniu się przez Autorkę dookreśloną przestrzennie kategorią tożsamości miejskiej (zamiast np. tożsamości nowoczesnej czy ponowoczesnej); 2. przeformułowaniu pojęcia paktu autobiograficznego, tak aby nie dotyczył on lektury, lecz zaangażowania przestrzennego, którego świadectwa znajdujemy zarówno na różnych poziomach tekstu literackiego, jak i w praktykach

egzystencjalnych autora/autorki; 3. opracowaniu adekwatnego w przypadku miejskiego pisarstwa autobiograficznego i autofikcyjnego pola mediacji między statusem literatury jako tekstu artystycznego a procesem twórczym (ujmowanym jako umiejscowiona przestrzenie i historycznie kulturowa, materialna i performatyczna praktyka pisania); 4. posłużeniu się kategorią praktyki, również w odniesieniu do miejsca i przestrzeni, zgodnie np. z ustaleniami współczesnej antropologii środowiska. Formuła literatury (i jej pisania) jako codziennej praktyki miejskiej (przestrzennej) jest tu czymś więcej niż metaforą, znajduje bowiem dobre przygotowanie teoretyczne we wstępnej partii rozprawy, a przede wszystkim umotywowanie i uargumentowanie w postaci konkretnych analiz i interpretacji w dalszych częściach pracy.

Za autorski wkład mgr Zgoła we współczesne badania literatury miejskiej uznaję również skomponowany przez nią repertuar pytań badawczych, a zwłaszcza tych, które są związane z kontekstualizacją tekstów literackich. Dzięki skupieniu się na utworach jawnie autobiograficznych i/lub autofikcyjnych nie jest to operacja dodawania rozlicznych kontekstów do analizowanych dzieł ani ich oglądania w arbitralnie wybranych kontekstach teoretycznych czy historycznych, lecz próba przyjrzenia się tej literaturze w jej kontekście macierzystym: kontekście urbanistycznej tkanki miejskiej i jej przemian, powiązanych z praktykami miejskimi, sposobami zamieszkiwania przestrzeni, charakterem kulturowym i społecznym konkretnych dzielnic, sposobami poruszania się po mieście.

Kolejnym z zamierzonych i zrealizowanych w pracy celów jest przedstawienie Paryża, miasta-mitu obrosłego kliszami i wyobrażeniami oraz znaczeniami symbolicznymi (zwłaszcza w odniesieniu do twórczości artystycznej i literatury), nie tylko z nowej perspektywy, lecz także przy użyciu adekwatnych narzędzi badawczych i odrzuceniu tych, które były odpowiednie dla badania Paryża jako „stolicy nowoczesności”. Mgr Zgoła łączy w tym celu najważniejsze sposoby zagospodarowywania, wykorzystywania i zamieszkiwania przestrzeni miasta w XX i XXI w. z powstaniem nowych procedur literackich, a taktyki miejskie odpowiadają tu taktykom literackim. Praktyki pisarzy związanych z ruchami neoawangardowymi, kontrkulturowymi czy subkulturowymi aż po literaturę najnowszą pozwoliły jej ukazać sposoby doświadczania i praktykowania miasta (zamiast jego reprezentacji), a także zespolić eksperyment literacki z eksperymentalnymi sposobami bycia w mieście.

Ponadto mgr Zgoła dowodzi aktywnej roli literatury (i jej pisania) nie tylko w kształtowaniu tożsamości miejskiej twórczych użytkowników przestrzeni Paryża, lecz także współkształtowania tożsamości miasta i modelowania go przez praktyki literackie. Wszystkie te aspekty pracy wpływają na moją bardzo pozytywną opinię o rozprawie mgr Zgoła.

Agnieszka Kopacz